

Saamentutkimuksen seminaari 30.9.- 1.10.2010

Työryhmät:

1. Alkuperäiskansanäkökulma

Työryhmässä pohditaan alkuperäiskansanäkökulman merkitystä eri tieteenaloilla. Millaisia tulkintoja ja tutkimuksia saamelaisten alkuperäiskansa-asemaan ja alkuperäiskansadiskurssiin sitoutuminen mahdollistaa - ja mitä se rajoittaa? Ohjaako alkuperäiskansanäkökulma tutkimuksia tietynlaisiin tulkintoihin, esimerkiksi kolonisaation ja alisteisen aseman korostamiseen tai tulkintojen oikeudellistumiseen eli kansainvälisten alkuperäiskansoja koskevien sopimusten merkityksen (yli)korostamiseen? Erityisen kiinnostavaa on, millaisia voimauttavia ja saamelaisyhteiskuntaa ja -tutkimusta eteenpäin vieviä mahdollisuuksia ja avauksia oikeudellinen, poliittinen ja tieteellinen alkuperäiskansadiskurssi voi antaa.

Työryhmään toivotaan esityksiä eri alojen tutkimuksista, joissa saamelaisten alkuperäiskansa-asema on peruslähtökohta tai jotka muuten jollain tavalla sivuavat saamelaisten asemaa alkuperäiskansana. Esimerkiksi millaisia oikeudellisia kysymyksiä ja seurauksia saamelaisten alkuperäiskansa- ja vähemmistöasemaan voi liittyä? Tai pohdintoja ja käytännön tuloksia alkuperäiskansatutkimuksen metodologisista ratkaisuista on hyvä tuoda esiin.

2. Elämänsä, kasvatusta ja identiteettiä

Identiteetti on poikkitieteellinen käsite, jonka avulla myös saamelaisuudesta ja saamelaisten elämästä pyritään tekemään analyttisiä tulkintoja. Eri elämänvaiheisiin, ikään, sukupuoleen, kieleen ja kasvamiseen ja kasvatukseen liittyvät kysymykset ovat väistämättä myös identiteettikysymyksiä. Erityisesti vähemmistöjen identiteettipyristelyt valtaviirtayhteiskunnassa ovat jatkuvan tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteena, jolloin tutkimuksessa voidaan paneutua niin identiteetin rakentamiseen, rajoihin, sosialisointiin ja enkulturaatioon kuin teoreettisimpiinkin pohdintoihin identiteetin käsitteen merkityksestä. Myös saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet ovat olennainen osa saamelaiseksi kasvamisen ja saamelaisena elämisen problematiikkaa. Esimerkiksi saamenkielinen päivähoito on hyvin konkreettinen yhtäältä oikeudellinen, toisaalta saamelaiseksi kasvamiseen liittyvä kysymys. Saamen kieli on vahvassa asemassa myös oikeudellisesti määritellyssä saamelaisidentiteetissä.

Työryhmään toivotaan laaja-alaisesti esityksiä, jotka käsittelevät saamelaisena kasvamista, koulutusta ja kielen käyttöä sekä saamelaista yhteisöllisyyttä ja näihin liittyviä erityiskysymyksiä, kuten esimerkiksi saamelaisten oikeuksia omaan kieleen ja kulttuuriin.

3. Saamelaisuuden muuttuvat kuvat

On olemassa pitkä saamelaisten stereotypisoinnin ja eksotisoinnin historia, joka näkyy vielä monin tavoin tänä päivänä. Saamentutkimus kritisoi esimerkiksi valtaviirtajulkisuuden saamelaiskuvaa. Mutta on kuitenkin syytä kysyä, onko savua ilman tulta. Myös saamelaisten itsekuvauksiin on kulttuurisen kolonialismin traditio

saattanut jättää jälkensä, jota vastaan vikuroidaan monin tavoin. Saamelaisuutta koskevaa tieteellistä kenttää ovat hallinneet enemmistöjen tekemät tulkinnat ja kuvaukset. Niiden rinnalla saamelaiset tekevät omaa ja omista lähtökohdistaan tutkimusta, joka koskee esimerkiksi historiaa, taidetta, yhteiskuntaa tai oikeuksia. Myös saamelaisyhteiskunta muuttuu ja kehittyy ja sitä koskevat kuvat ja tulkinnat ovat monenlaisia: jutavia ja moniin tieteellisiin perinteisiin ja saamelaisyhteiskuntaa lävistäviin eroihin kietoutuvia. Toisinaan valtayhteiskunnan taholta näyttää olevan vaikea hahmottaa, missä menee sallittujen kuvauksien raja. Yksittäisinä mutta paljon puhuvina esimerkkeinä ovat kauppakeskuksen wc-tunnukset tai niin sanottu noitarumpusymbolikeskustelu. Saamelaisten symbolien ja kuvien käyttöön liittyvät oikeudelliset kysymykset ovatkin erityisen kiinnostuksen kohteena.

Työryhmään toivotaan esityksiä eri tieteenaloilta, joissa pohditaan erilaisia saamelaisuuden ilmentymiä ja kuvauksia niin saamelaisten itsensä kuin enemmistöjenkin tuottamia. Kuvaukset voivat käsittää taidetta laajasti ymmärrettynä duodjista kirjallisuuteen, puhetta ja tulkintoja, symboleita sekä niiden merkitystä nykymaailmassa.

4. Saamelainen kulttuuriperintö ja tapaoikeudet

Saamelaisten aineellinen ja henkinen kulttuuriperintö on läsnä nykyajassa monella eri tavalla. Esi-isien luoma perinne välittyy edelleen sekä arkipäivässä että tutkimuksessa. Kulttuuriperintöön kuuluu rakennetun kulttuuriympäristön lisäksi myös eletty ja koettu tila, esimerkiksi paikkoihin liittyvät tarinat, uskomukset ja nimistö. Lähes näkymättömäksi jääneenä juonteena saamelaisessa kulttuuriperinteessä elää kirjoittamaton tapaoikeus ja siihen liittyvät oikeuskäsitykset. Saamelaista kulttuuriperintöä, niin esineistöä kuin tietoakin, on viety vuosisatojen ajan maasta. Sitä löytyy mm. ulkopuolisista arkistoista ja museoista, joihin liittyvän palauttamisen politiikka on osa kulttuuriperinnön vaalimista. Saamelaiseen kulttuuriperintöön liittyy kysymys muutoksesta ja pysyvyydestä.

Työryhmään toivotaan esityksiä eri tieteenaloilta, joissa pohditaan näkyvää ja näkymätöntä kulttuuriperintöä, kulttuuriympäristön teemaan liittyviä kysymyksiä ja tiedon palauttamista. Tällöin tärkeä teema on esimerkiksi myös saamelaisen perinteisen käsityön oikeudelliseen suojaan liittyvät kysymykset.

5. Hyvinvointi ja modernin saamelaisyhteiskunnan rakentaminen

Saamelaisyhteiskuntaa rakennetaan monella tavalla ja alalla niin yhteisö- kuin yksilötasolla politiikan, oikeuksien sekä monenlaisten saamelaisten hyvinvointiin liittyvien projektien kautta. Eräs modernin saamelaisyhteiskunnan rakentamisen konkreettinen saavutus on ehdotus Pohjoismaiseksi saamelaisopimukseksi ja siihen vahvasti sisältyvä ajatus saamelaisten oikeudesta itsemääräämiseen. Tämä liittyy myös saamelaispoliittiseen toimintaan, jossa saamelaiset itse ovat nousseet merkittäviksi toimijoiksi valtioiden ohelle ja yli. Myös tutkimus on osa modernin saamelaisyhteiskunnan rakentamista tarjoten samalla kriittisen näkökulman saamelaisyhteiskunnan eri ulottuvuuksiin. Tällöin huomio ei kiinnity pelkästään saamelaisyhteisön ja -yhteiskunnan vahvuuksiin, vaan tutkimuksellisen kiinnostuksen keskiöön tulee myös kysymyksiä ja mahdollisia ongelmakohtia, jotka liittyvät yhteiskunnan rakenteen ja perinteisten toimintaympäristöjen ja tapojen muutokseen.

Olennaisesti tähän liittyy myös vuorovaikutus muiden yhteisöjen ja valtakunnan kanssa. Esimerkiksi kysymys siitä, tuleeko erilaisia suomalaisia eli saamelaisia kohdella oikeudellisesti eri tavalla vai kaikkia suomalaisia samalla tavalla, on yksi saamelaisten ja muiden välisen suhteen kipupiste. Myös poroelinkeino ja sen asemaan ja esimerkiksi elinkeinotukijärjestelmään liittyvät oikeudelliset kysymykset ovat kiinnostuksen kohteena.

Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka tuovat näkökulmia modernin yhteiskunnan rakentamisen eri ulottuvuuksiin sosiaalisesta ja henkisestä hyvin (ja pahoin)voinnista oikeudelliseen voimaantumiseen.

6. Saamen kielet ja saamelainen yhteisö

Saamen kielet ovat kehittyneet kuvaamaan saamelaista elinympäristöä, kulttuuria ja yhteiskuntaa. Kieli heijastaa pohjoista luontoa ja historiallista ja nykyistä ihmisten kanssakäymistä sekä saamelaista identiteettiä. Kielen vaihto enemmistökieliin on olennainen osa saamelaisten historiaa ja nykyisyyttä. Saamen kielet ovat uhanalaisia kieliä. Oman kielen arvo on kuitenkin kasvanut uudestaan etnisen heräämisen myötä. Kielen aktiivinen revitalisaatio eli elvyttäminen tukee erityisesti pienten saamen kielten asemaa ja palauttaa niitä yhteisön kieleksi.

Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka tarkastelevat saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin välisiä yhteyksiä ennen ja nyt, kielen merkitystä saamelaiselle etnisyydelle, saamelaisten kielenvaihtoa ja kielen revitalisaatiota, saamen kielten yhteiskunnallista asemaa sekä saamen kieliä osana saamelaista yhteisöä.

7. Saamen kielten rakenne ja kehitys

Saamen kielet ovat osa suomalais-ugrilaista kielikuntaa. Saamen kielten historia omana kieliryhmänä johtaa yli kahden tuhannen vuoden taakse. Tänä aikana saamen kielet ovat kehittyneet omaan erityiseen suuntaansa ja ovatkin nykyään kielitieteellisessä mielessä kiinnostavia monine harvinaisine ominaispiirteineen. Saamen kieliä tukitaan monilla tasoilla äänne- ja muoto-opista aina lauseoppiin ja pragmatiikkaan. Monet saamen kielet ovat toistaiseksi hyvin puutteellisesti kuvattuja ja tutkituimmistakin kielistä, kuten pohjoissaamesta, löytyy paljon selvittävää. Myös saamen kielten opettaminen äidinkielenä ja vieraana kielenä on tuonut uusia tarpeita ja näkökulmia kielentutkimukseen.

Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka tarkastelevat saamen kielten rakennetta kielen eri tasoilla, sanastoa ja nimistöä, kielten muuttumista, variaatiota ja historiallista kehitystä, sekä kielten oppimisen ja opettamisen kysymyksiä.